REFERENDUMUL REPUBLICAN – INSTRUMENT AL DEMOCRAȚIEI

Dinu PLÂNGĂU, Facultatea de Drept

The referendum, as an instrument of exercising democracy, is ever more popular nowadays, both nationally and internationally. The republican referendum requires regulation by a separate law, as is the case of the states with advanced democracy, which would not only ensure the participation of the citizens to governing the country, but would also serve as a mechanism for cultural development and furthering citizens' juridical acumen, raising their awareness of the stringent problems of the state. In addition, it could also act as a way of overcoming political problems or crises.

În studiul „Referendumul republican – instrument al democrației", referendumul a fost definit atât ca un instrument al democrației participative, în teoria „vocea majorității nu poate fi una greșită", cât și ca un instrument care a fost folosit împotriva a ceea ce numim noi azi democrație, făcându-se referințe la consolidarea autoritarismului de către diferiți dictatori cu ajutorul referendumului. De asemenea, referendumul a fost comparat cu un sondaj sociologic național, cât și cu o parte inerentă a unor procese politice. În toate timpurile, politicul și societatea în ansamblu au recurs la inițierea procesului respectiv pentru a legitimiza soluții la problemele existente, însă istoria ne demonstrează că instituția respectivă nu poate fi definită în sens restrâns, așa cum o face legislația națională a Republicii Moldova. Referendumul republican trebuie analizat prin prisma impactului atât asupra statului, cât și asupra societății. În Republica Moldova deosebim patru tipuri de referendum republican: constituțional, legislativ, consultativ și de demitere a președintelui.

Până în prezent, s-au petrecut următoarele referendumuri:

1) Referendumul din 17 martie, 1991 privind rămânerea RSSM în

componența URSS, care a fost boicotat de majoritatea absolută a cetățenilor. Un proces esențial pentru istoria Republicii Moldova și formarea statului nostru în prezent.

2) Referendumul din 23 mai 1999 privind schimbarea sistemului de guvernare cu unul prezidențial. Deși majoritatea cetățenilor s-au expus pentru modificarea sistemului de guvernare, în detrimentul acestora, Parlamentul a adoptat pe cale legislativă un set de modificări ce limitează atribuțiile Președintelui și întărește puterea Parlamentului.

3) Referendumul din 6 martie 1994, a fost un referendum desfășurat la nivel național pentru a stabili dacă țara ar trebui să-și conserve independența și integritatea teritorială. Majoritatea absolută a cetățenilor s-au pronunțat afirmativ, deși referendumul fusese dur criticat pentru denumirea pe care o avea și pentru modul de desfășurare.

4) Referendumul din 5 septembrie 2010, a avut scopul modificării Constituției la capitolul Alegerea Președintelui, pentru a ieși din criza politică cauzată de imposibilitatea alegerii Președintelui în Parlament. Acesta s-a soldat cu un eșec din cauza prezenței sub limita necesară pentru validare a cetățenilor.

În Republica Moldova au fost și alte tentative de a organiza referendumuri, însă, din cauza lacunelor și prevederilor dure din Constituția Republicii Moldova și Codul Electoral, inițierea nu a fost validată. Cel mai elocvent, recent și important caz l-am avut în 2015, când un grup de inițiativă înregistrat de CEC a adunat peste 400.000 de semnături pentru inițierea unui referendum constituțional, fiind respins de CEC pentru că nu ar fi fost respectată condiția proporționalității. De asemenea, un lucru important care trebuie menționat este faptul că niciodată în istoria Republicii Moldova nu a avut loc un referendum republican legislativ. În condițiile în care au existat numeroase probleme de ordin politic cu privire la adoptarea unor modificări asupra legislației naționale, referendumul republican legislativ putea servi drept soluție pentru depășirea acestor probleme de ordin politic. Un impact social şi juridic asupra sistemului constituțional îl are referendumul constituțional. Constituția având calificativul de lege supremă, fiecare procedură de a modifica, adopta sau abroga un act necesită o legitimitate sporită, pe care o poate acorda instituția referendumului republican constituțional, prin care

cetățenii își exercită suveranitatea în mod direct. În legislația națională, inclusiv în textul Constituției, se găsesc erori legislative cu privire la referendumul constituțional.

Erorile legislative trebuie reparate, fie prin intermediul unei hotărâri explicative a Curții Constituționale, fie modificate de către legislativ pentru ca prevederile să coincidă cu spiritul legii adoptate.

Însuși textul Constituției, în art. 141 alin. (1) lit. a conține două propoziții, care în urma unor modificări prin legi organice privind reforma administrativ-teritorială au un conținut ce nu reflectă spiritul în care au fost adoptate, or o propoziție prevede că un număr de cel puțin 200.000 de cetățeni ai Republicii Moldova cu drept de vot pot iniția un referendum constituțional, iar în a doua parte a aceluiași aliniat și punct, textul Constituției stabilește un minim de 360.000 de cetățeni, luând în calcul condiția proporționalității necesare pentru inițierea procesului și numărul unităților administrativ-teritoriale de nivelul II care a fost mărit în urma acelei reforme, or despre asta și multe alte lacune din legislație, inclusiv ce țin de modul de desfășurare a procesului care prin definiția legislației naționale este parte inerentă a noțiunii de ,,alegeri", despre modul de finanțare și reflectare în mass-media și soluțiile la problemele respective sunt descrise în lucrarea ,,Referendumul republican – instrument al democrației".

Textul Constituției Republicii Moldova definește statul ca unul de drept, democratic, în care suveranitatea națională aparține poporului care o exercită fie în mod direct, fie prin organele sale reprezentative. Ceea ce a determinat să fie accentuate câteva aspecte foarte importante, care în Republica Moldova, deși sunt garantate de Constituție, înseși unele prevederi Constituționale, cât și situația practică ne demonstrează contrariul, or sintagma ,,stat democratic" cu o instituție ce definește și realizează în practică aspirațiile democratice într-un stat în care inițierea unui referendum republican a eșuat la fiecare tentativă de desfășurare, inclusiv din cauza lacunelor și prevederilor dure pentru inițierea procesului de desfășurare prevăzute în Legea Supremă, Codul electoral și alte acte subordonate legilor, nu poate fi acceptat ca un fapt realizat. Aceste prevederi din Constituția Republicii Moldova sunt o aspirație la care tindem și nu un fapt împlinit, or pentru un stat de drept, democratic, în care sunt respectate drepturile și libertățile omului, trebuie să avem o cultură juridică care

să ne permită exercitarea pârghiilor disponibile unei democrații participative, pârghiilor care urmează a fi reglementate mult mai bine în legislația națională.

Bibliografie:

1. Constituţia Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.1, 1994. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 78/140 din 29.03.2016.
2. Codul electoral al Republicii Moldova, Legea nr. 1381 din 21.11.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.81 din 08.12.1997.
3. Avizul Curţii Constituţionale nr.3 din 6 iulie 2010 asupra iniţiativei de revizuire a art.78 din Constituţia Republicii Moldova prin referendum constituţional. Publicat în: *Monitorul Oficial,* nr. 117-118 din 09.07.2010. Data intrării în vigoare 06.07.2010. Sursa: http://lex.Justice.md/ index. php?action=view&view=doc&lang=1&id=335153 (vizitat:14.02.2017).

Recomandat
Liuba ŞOVA, dr., conf.univ.